

ГЕРМАНСЬКІ МОВИ ТА ЛІТЕРАТУРИ

УДК 81'38

DOI <https://doi.org/10.52726/as.humanities/2023.4.4>

М. А. КАРП

*кандидат філологічних наук, доцент,
доцент кафедри прикладної лінгвістики,
Національний університет «Львівська політехніка», м. Львів, Україна
Електронна пошта: martha24@ukr.net
<http://orcid.org/0000-0002-7332-7739>*

А. П. ХАРЧОС

*студентка кафедри прикладної лінгвістики,
Національний університет «Львівська політехніка», м. Львів, Україна
Електронна пошта: anastasiia.kharchos.mfplz.2022@lpnu.ua
<https://orcid.org/0009-0000-5582-3715>*

ОСОБЛИВОСТІ ГРАФІЧНОЇ СТИЛІСТИКИ В ЕКСПЕРИМЕНТАЛЬНОМУ РОМАНІ МАРКА ДАНІЕЛЕВСЬКОГО «БУДИНОК ЛИСТЯ»

У статті розглянуто використання графічних засобів у експериментальному романі Марка Даніелевського «Будинок Листя». Актуальність проблеми обумовлена недостатнім розкриттям ролі графічної стилістики у сприйнятті експериментального тексту та особливостей використання графічних засобів. Створення логічної послідовності використання графічних елементів та вивчення їх впливу на текст сприяє ефективнішому використанню цих засобів у експериментальних романах.

Мета дослідження передбачала аналіз використання графічних засобів у експериментальному романі. У ході дослідження було визначено п'ять основних методів порушення використання графічних засобів: перебільшення, зміна, повторення, видалення та комбінування. Ця класифікація дозволяє систематично ідентифікувати графічні засоби.

Проаналізовано як читачі сприймають експериментальний текст у залежності від його форми. Деякі захоплюються нестандартним підходом автора та відчують емоційну насиченість від інтерактивних графічних засобів. Однак для інших постійні переривання тексту можуть викликати відволікання або потребу в значних зусиллях для читання експериментального роману. Незважаючи на це, такий підхід надає наративу багатогаровість і глибину, змінюючи сприйняття часу та простору у експериментальному романі.

Проведений аналіз графічних засобів дає підстави для таких висновків, що більшість текстів експериментальних романів можливо проаналізувати за допомогою методів літературознавчого аналізу та візуальної критики. Ці структурні засоби можуть бути систематизовані та класифіковані. Також ми дійшли висновку, що графічні засоби допомогли Марку Даніелевському створити глибоку, інколи навіть жахливу атмосферу, що наділяє персонажів унікальними рисами та сприяє кращому розумінню структури сюжету. Ми інтерпретуємо графічні засоби як набір ресурсів, які використовуються у нових та різноманітних процесах творення графічної стилістики.

Ключові слова: графічні стилістика, графічні засоби, експериментальний роман, літературознавчий аналіз, візуальна критика.

Постановка проблеми. Особливістю експериментальних текстів є використання у їхній текстовій структурі різноманітних графічних засобів подачі інформації одночасно. В експериментальних романах розглядаємо нові інтерпретації тексту із складною текстовою архітектурою та різними графічними складниками. Графічні засоби відіграють важливу роль у сучасних експериментальних романах, їх роз-

мір та різноманіття свідчать про важливість цих аспектів для читацької аудиторії. Такі експериментальні тексти володіють візуальною графікою, тобто це поєднання почуттів, пов'язаних зі слухом, дотиком, нюхом, смаком – це графічні символи та тропи, які відкриті для інтерпретації. Вони становлять новий тип тексту, який передається через численні канали подачі інформації – графічні виокремлення; систему

шрифтів і нетрадиційні прийоми розташування тексту на площині; колірну і світлову контрастність, що робить їх привабливими для сучасних досліджень.

Видатні лінгвісти сьогодення, включаючи Т. Ван Левен [Leeuwen : 2006], Т. Д. Ройс [Royce : 2013], Г. Бул [Bull : 2010], М. Ансті [Bull : 2010], Е. Болдрі [Baldry : 2006], А. Гіббонс [Gibbons : 2010], Д. Ф'еллестад [Fjellestad : 2010] та М. Карп [Карп : 2016] приділяють значну увагу вивченню аналізу графічних засобів у експериментальних текстах. Найпопулярнішим в аналізі графічних засобів є метод З. Садокерські у науковій праці «Анкета», що побачила світ у : 2010 році. Авторка використовує аналітичний інструментарій, який включає низку запитань про графічні засоби в експериментальних романах [Sadokierski : 2010].

Проблематика графічних засобів є важливою для сучасної лінгвістики, враховуючи, що від її вирішення залежить подальший розвиток дослідження та теорії експериментального тексту, правильне розуміння його компонентів, напрямку, призначення та тлумачення. Більшість дослідників схильні думати про відокремлення графічних та візуальних засобів у сучасних експериментальних текстах. Натомість розгляду візуального складника як підпорядкованого графіці або навпаки, варто акцентувати увагу на різних видах та способах подання інформації. Таким чином, важливо підкреслити умовний характер поділу експериментального тексту на графічні та візуальні складники [Микитюк : 2006].

Метою цієї статті є розкриття особливостей графічних засобів у експериментальному романі Марка Данієлевського «Будинок Листя» [Danielewski : 2010]. Для досягнення визначеної мети необхідно вирішити такі завдання: охарактеризувати графічні засоби; виявити особливості графічних засобів у тексті експериментального роману; розробити комплексний методологічний підхід, який включатиме літературознавчий аналіз та візуальну критику для аналізу графічних засобів у сучасних експериментальних романах.

Виклад основного матеріалу дослідження. Письменники ХХІ ст. намагаються знайти новий підхід до написання художніх творів. Тому вони експериментують із формою тек-

сту, пишучи твори із *клаттиків* різних жанрів. Як наприклад, американський письменник М. З. Данієлевський у експериментальному романі «Будинок листя» створює гру із різними структурами тексту. «Будинок листя» – це текстовий лабіринт, який наповнений деталями: посиланнями, які не існують, додатками, віршами, листами, кількома оповідачами, котрі взаємодіють між собою у творі. Текст роману «Будинок листя» є фрагментований і заплутаний, він репрезентує різне та подекуди дивне розміщення тексту на сторінках, типографічне новаторство, серії та примітки. «Будинок листя» М. Данієлевського розкриває вражаючий світ візуальних засобів і незвичайних рішень у текстовому вираженні. Роман містить численні літературні та художні прийоми та графічні засоби, які разом створюють унікальний літературний та візуальний досвід. «Будинок листя» вражає своєю нестандартною структурою. Текст будується як будинок, де читач крокує від кімнати до кімнати, розкриваючи історію шар за шаром. Ця літературно-архітектурна аналогія активно взаємодіє з вміщеною в сам текст тематикою [Danielewski : 2010].

Усі аспекти візуальної презентації книги можна вважати значущими, проте наш аналіз зосереджується на графічних засобах, які використовуються нетрадиційно. Як зазначає З. Садокерські [Sadokierski : 2010]: «Коли автор порушує конвенції, які він встановив для роману, ми припускаємо, що це робиться з певною метою». Графічні засоби, які руйнують традиційні конвенції, винесені на передній план, оскільки вони порушують читацькі очікування – це привертає увагу читача і підкреслює їхню значущість.

Пропонуємо розпочати наш аналіз із титульної сторінки роману. На рисунку 1 *Дім* як символ нескінченного і непізнаваного на палітурці видання книжки виконаний у синьому кольорі. У романі цей колір часто асоціюється з таємничим і постійно мінливим плануванням титульного будинку. Синій колір також символізує невідомість і нескінченність, що відповідає ідеї будинку, який всередині більший, ніж ззовні (див. рис. 1). За словами самого Марка Данієлевського [Hagler : 2004], синій колір частково запозичений з кінематографу, а саме – хроматичний ключ (це техніка пост-продакшну, яка

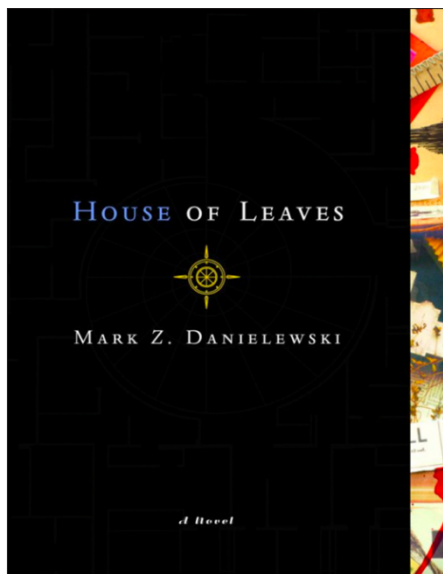

Рис. 1. Титульна сторінка експериментального роману «Будинок Листя»

дозволяє компонувати два зображення або відеопотоки на основі їхнього колірної відтінку.) Аналогічно, використання синього кольору для позначення будинку означає, що сам будинок є екраном, тлом для наших власних, внутрішніх психологічних проєкцій, з якими ми стикаємося всередині і зовні будинку – і жахів всередині нас самих.

Саму назву експериментального роману розглядають як метаметафору. Очевидно, що це книга про дім, тому будинок буквально зроблений з *листоків* або сторінок книги. Це також відображає той факт, що, як і книга, Будинок більший всередині, ніж зовні, який збільшується поступово. Історія також має багато *листоків* або шарів. Йдеться про таємничий манускрипт, про будинок, що містить лабіринт, в якому живе Мінотавр [Hagler 2004].

Графічні засоби та ефекти разом зі словами відображають напруженість наративу. Щоб змусити читача відчувати страх, автор ущільнює шрифт так, що рухомі рядки наповзають один на одного, роблячи текст майже нечитабельним (див. рис. 2) [Hagler 2004].

Відхилення від орфографічного стандарту також часто трапляються в експериментальному романі [Hagler 2004]. Це здебільшого випадкові, тимчасові графічні засоби, які стосуються настроїв та емоційних станів персонажів під час спілкування, зокрема стосунків між людьми, мови, листів, криків, переживань.

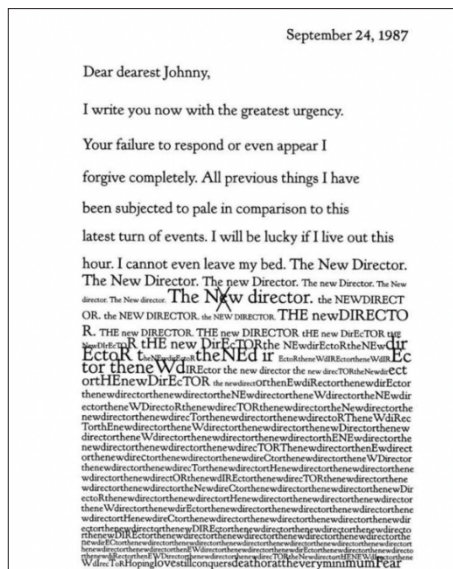

Рис. 2. Приклад використання графічного засобу – нашарування рядків тексту

У цьому прикладі ми спостерігаємо уривок з листа мамі до свого сина Джонні, де через слова помітно її хвилювання (див. рис. 3).

Той самий засіб, тільки із запамороченням або падінням, – і рядки розщеплюються на окремі слова. Візуальна напруга то наростає, то миттєво спадає: мотузка натягується – і слова витягуються в струну; коридор звукується – і на сторінці лише маленький квадратик букв (див. рис. 4).

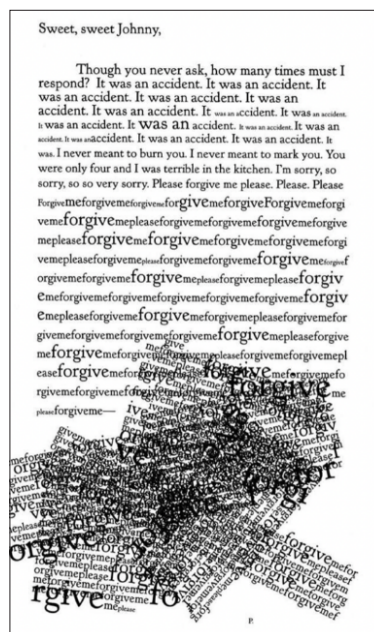

Рис. 3. Приклад використання графічного засобу – нашарування фрагментів тексту

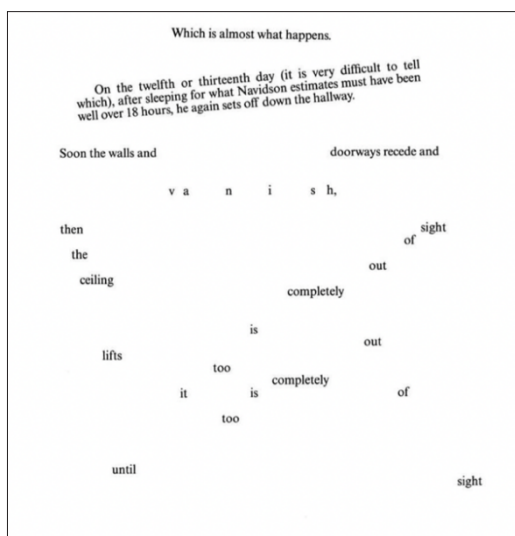

Рис. 4. Приклад використання графічного засобу – падіння тексту

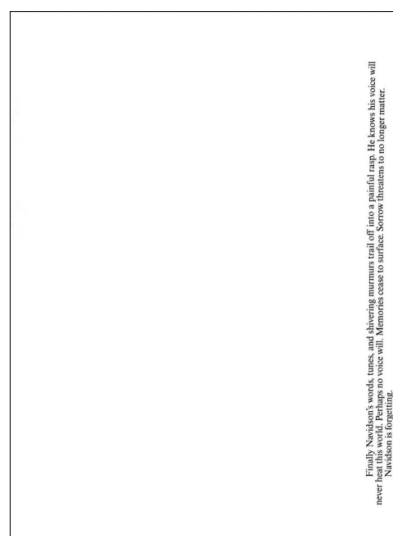

Рис. 6. Експерименти з текстовим простором

Закреслені фрагменти й ірраціональні поєднання літер – усі ці графічні засоби спрямовані на те, аби наголосити на абсурдності ідеї в романі буквально все, і передусім – зрозуміти себе та інших (див. рис. 5).

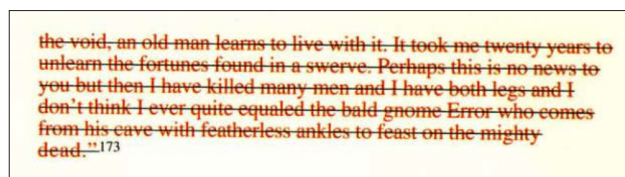

Рис. 5. Приклад використання графічного засобу – закреслення фрагментів тексту

Експерименти з текстовим простором порушують традиційні методи читання і змушують читача пристосовуватися до них. Завдяки тексту, що з'являється в різних місцях сторінки, читач змушений фізично переміщати книгу в просторі у незвичний для читання літератури спосіб (див. рис. 6).

Загалом, графічні засоби в експериментальному романі «Будинка Листя» віддзеркалюють несподіване поєднання жанрів [Danielewski

2010]. Наявність ілюстрацій, різноманітний розмір шрифту та використання головного кольору дає зрозуміти, що тематика ілюстрацій темніша, а типографіка складніша, ніж можна було б традиційно очікувати для читача. Як зазначають Дж. Бетенс та Г. Фрей [Baetens 2015], типографіка несвідомо впливає на очікування читача щодо цінності, призначення і жанру тексту. У цьому випадку візуальні та графічні засоби через фрагментовану подачу інформації дозволяють читачеві зануритись у текст і бути неупередженим для переживання моторошних емоцій, які експериментальний роман викликає.

Висновки. Отже, графічні засоби сучасних експериментальних романів, тісно пов'язаних із текстовою комунікацією, демонструють як їх можна застосовувати для глибшого розуміння смислу у літературі та творчості письменників сьогодення. Крім того, виконання детального, покрокового аналізу виводить на перший план нетрадиційні засоби тексту і дозволяє розглядати їх з такою ж увагою, як і більш стандартні аспекти тексту, що мають безпосереднє значення.

ЛІТЕРАТУРА

1. Карп М. А. Текстотвірні ознаки когезії та когерентності в англійських мультимодальних літературних казках (на матеріалі творчості Філіпа Арда) : автореф. дис. ... канд. філол. наук : 10.02.04 / Марта Андріївна Карп. Одеса, 2016. 22 с.
2. Микитюк І. Графічні засоби як носії прагматичного значення у тексті. Матеріали II міжнародної науково-практичної конференції *Сучасні наукові дослідження – 2006*: Філологічні науки, т. 39, Дніпро: Наука і освіта, 2006, С. 34–36.
3. Baetens J., Frey H. *The Graphic Novel*. Cambridge University Press. 2015.

4. Baldry A., Thibault P. J. *Multimodal Transcription and Text Analysis*. David Brown Book Company. 2006.
5. Bull G., Anstey M. *Evolving Pedagogies*. Curriculum Press. 2010.
6. Danielewski M. Z. *House of Leaves*. Pantheon. 2000.
7. Fjellestad D. Resisting extinction: The pictorial in contemporary American literature. 2010.
8. Gibbons A. *Intermediality and Storytelling*. Walter de Gruyter. 2010.
9. Hagler S. Mediating print and hypertext in Mark Z. Danielewski's *House of Leaves*. 2004.
10. http://scholar.google.com.au/scholar?hl=en&q=%22MEDIATING+PRINT+AND+HYPERTEXT++IN+MARK+DANIELEWSKI%E2%80%99S+HOUSE+OF+LEAVES%22&btnG=Search&as_sdt=1%2C5&as_ylo=&as_vis=0
11. Royce T. D., Bowcher W. *New Directions in the Analysis of Multimodal Discourse*. Routledge. 2013.
12. Sadokierski Z. Visual writing: a critique of graphic devices in hybrid novels, from a visual communication design perspective. PhD dissertation, University of Technology Sydney. 2010.
13. Van Leeuwen T. Towards a semiotics of typography. *Information Design Journal*. 14(2). 2006. PP. 139–155. <https://doi.org/10.1075/idj.14.2.06lee>

REFERENCES

1. Karp M. A. (2016) *Tekstotvirni oznaky kohezii ta koherentnosti v anhliiskykh multymodalnykh literaturnykh kazkakh (na materialy tvorchoosti Filipa Arda)* [Textual features of cohesion and coherence in English multimodal literary fairy tales written by Philip Ardagh] (PhD Thesis), Odesa: Odesa Illia Mechnikov National University.
  2. Mykytiuk I. (2006) Hrafichni zasoby yak nosii prahmatychnoho znachennia u teksti [Graphic means – carriers of pragmatic meaning in the text]. Proceedings of the *II mizhnarodnoi naukovo-praktychnoi konferentsii Suchasni naukovi doslidzhennia – 2006* (Ukraine, Dnipro, 2006), Philological sciences, vol. 39, Dnipro: Nauka i osvita, pp. 34–36.
  3. Baetens J., Frey H. (2015). *The Graphic Novel*. Cambridge University Press.
  4. Baldry A., Thibault P. J. (2006). *Multimodal Transcription and Text Analysis*. David Brown Book Company.
  5. Bull G., Anstey M. (2010). *Evolving Pedagogies*. Curriculum Press.
  6. Danielewski M. Z. (2000). *House of Leaves*. Pantheon.
  7. Fjellestad D. (2010). Resisting extinction: The pictorial in contemporary American literature.
  8. Gibbons A. (2010). *Intermediality and Storytelling*. Walter de Gruyter.
  9. Hagler S. (2004). Mediating print and hypertext in Mark Z. Danielewski's *House of Leaves*. Retrieved from:
  10. http://scholar.google.com.au/scholar?hl=en&q=%22MEDIATING+PRINT+AND+HYPERTEXT++IN+MARK+DANIELEWSKI%E2%80%99S+HOUSE+OF+LEAVES%22&btnG=Search&as_sdt=1%2C5&as_ylo=&as_vis=0
  11. Royce T. D., Bowcher W. (2013). *New Directions in the Analysis of Multimodal Discourse*. Routledge.
  12. Sadokierski Z. (2010). Visual writing: a critique of graphic devices in hybrid novels, from a visual communication design perspective. PhD dissertation, University of Technology Sydney.
  13. Van Leeuwen T. (2006). Towards a semiotics of typography. *Information Design Journal*, 14(2), pp. 139–155. <https://doi.org/10.1075/idj.14.2.06lee>
-

M. A. KARP

*Candidate of Philological Sciences, Associate Professor,
Associate Professor at the Department of Applied Linguistics,
Lviv Polytechnic National University, Lviv, Ukraine
E-mail: martha24@ukr.net
<http://orcid.org/0000-0002-7332-7739>*

A. P. KHARCHOS

*Student of the Department of Applied Linguistics,
Lviv Polytechnic National University, Lviv, Ukraine
E-mail: anastasiia.kharchos.mfplz.2022@lpnu.ua
<https://orcid.org/0009-0000-5582-3715>*

**FEATURES OF GRAPHICAL STYLISTICS IN THE EXPERIMENTAL NOVEL
“HOUSE OF LEAVES” BY MARK DANIELEWSKY**

In delving deeper into the examination of graphic means within Mark Danielewski’s experimental novel “The House of Leaves”, it becomes evident that the author employs a myriad of unconventional techniques that challenge established literary norms. The deliberate departure from traditional conventions is a recurring theme throughout the novel, capturing the reader’s attention by subverting their accustomed expectations. These graphical means serve as a narrative device, pushing the boundaries of storytelling and prompting readers to engage with the text in a more dynamic and immersive manner.

The article underscores the significance of these graphical deviations by emphasizing their ability to disrupt the expected reading experience. By violating conventional norms, such as featuring a single word on a page, employing inverted text, incorporating or excluding punctuation strategically, Mark Danielewski compels readers to actively participate in the construction of meaning. This heightened engagement fosters a deeper connection between the reader and the narrative, transcending the conventional limitations of the written word.

One of the critical aspects explored in the analysis is the diverse visual representations of the text. The inclusion of a solitary word on a page, for instance, not only challenges traditional formatting but also forces the reader to linger on that word, extracting nuanced meanings and implications. Inverted text introduces an additional layer of complexity, demanding readers to decipher and decode the narrative in a manner that goes beyond the conventional left-to-right reading approach. The deliberate inclusion and exclusion of punctuation become tools through which the author controls the pacing and rhythm of the narrative, shaping the reader’s emotional and intellectual response.

The relevance of this exploration lies in the insufficient attention given to the role of graphical stylistics in text perception. In the contemporary literary landscape, where experimentation with form and presentation is increasingly valued, understanding the impact of graphical means becomes crucial. The article asserts that by comprehensively examining the logical sequence of these graphical means and studying their influence on the overall text, scholars and practitioners alike can unlock new dimensions of storytelling. This understanding, in turn, contributes to the more effective utilization of graphical means in experimental novels, pushing the boundaries of literary expression and enriching the reader’s experience.

The analysis of graphic means in “The House of Leaves” unveils a deliberate and thoughtful approach to storytelling that extends beyond the confines of traditional literary norms. Mark Danielewski’s experimental use of graphical means not only challenges readers but also opens up exciting possibilities for the future of narrative expression, emphasizing the profound impact that visual and graphical choices can have on the interpretation and reception of a literary work.

Key words: graphical stylistics, graphical means, experimental novel, literary analysis, visual criticism.